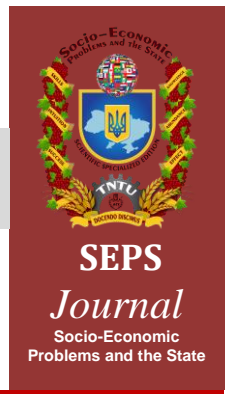

Ryndzak, O. (2018). Faktory i motyvy zovnishnoi mihratsii naseleennia Ukrainy [Factors and motives of external migration of Ukraine's population]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 18, no. 1, pp. 112-121.
Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18rotmnu.pdf>

ФАКТОРИ І МОТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ольга Риндзак

Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»
вул. Козельницька, м. Львів, 79026, Україна
e-mail: olichkar@yahoo.com
к.е.н., Старший науковий співробітник

Article history:

Received: March, 2018
1st Revision: April, 2018
Accepted: April, 2018

JEL classification:

J11
J610

UDC:

331.556.4

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd.2018.01.112>

Анотація: У статті розмежовано поняття фактора і мотиву та запропоновано їх визначення. Здійснено факторний аналіз коефіцієнта міграційного приросту України за 2016 рік. Побудова регресійної моделі показала, що найвагомий позитивний вплив на зростання значення коефіцієнта міграційного приросту має покращення можливостей працевлаштування. Мотиви зовнішньої міграції населення України було ідентифіковано за допомогою експертного дослідження трудових мігрантів та соціологічного моніторингового опитування незайнятого населення Львівщини (2013-2016 рр.). Результати виявили, що головними мотивами виїзду працездатних громадян за кордон є низький рівень оплати праці та відсутність підходящої роботи. На основі цього зроблено висновок, що реформування системи оплати праці у напрямку підвищення її рівня а також покращення можливостей працевлаштування на національному ринку праці може сповільнити темпи масового виїзду громадян України за її межі.

Ключові слова: міграція, фактори, мотиви, заробітна плата, безробіття.

Риндзак О. Фактори і мотиви зовнішньої міграції населення України [Електронний ресурс] / Ольга Риндзак // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2018. — Вип. 1 (18). — С. 112-121. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18rotmnu.pdf>.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Дані Міністерства закордонних справ України свідчать, що станом на 2016 рік за межами нашої держави офіційно проживало близько 5 млн. українців [12]. До того ж, за останній період спостерігається тенденція до зростання масштабів еміграції з України, яка у найближчій перспективі не буде сповільнюватись. В умовах поглиблення демографічної та соціально-економічної кризи, актуалізується необхідність застосування адекватних заходів державної міграційної та соціально-економічної політики щодо уповільнення темпів масового виїзду працездатного населення за межі України. Розробка та реалізація таких заходів першочергово вимагає дослідження й аналізу основних факторів та мотивів зовнішньої міграції з метою подальшого їх регулювання.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретико-методологічні основи дослідження факторів міграції населення було сформовано ще у кінці ХХ ст. такими вченими: М. Б. Денисенко, В. І. Переведенцев, Т. П. Петрова, Л. Л. Рибаківський, А. У. Хомра, Т. Н. Юдіна та ін. Актуальним питанням щодо чинників міграції в сучасних умовах, проблемам міграційної політики присвячено праці вітчизняних науковців: Е. М. Лібанової [7], О. А. Малиновської [5], О. В. Позняка [8, с.20-28.], У. Я. Садової [9], М. П. Бублія [2] та ін. Соціально-психологічні аспекти міграційних процесів висвітлено у дослідженнях О. Є. Блинової [1], О. А. Ровенчак [10, с.35-45], М. М. Слюсаревського [13] та ін.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми. Попри існуючий вагомий доробок зарубіжних та українських дослідників, на сьогоднішній день низка проблем залишається не вирішеною. Процеси глобалізації, інтеграції, а також дестабілізації мирної ситуації у країні і світі ставлять нові виклики й завдання перед міграційною політикою на всіх рівнях. Це актуалізує необхідність подальших теоретико-прикладних досліджень з міграційної проблематики, зокрема вивчення основних факторів зовнішньої міграції населення, розробки ефективних механізмів їх регулювання з метою уповільнення й запобігання втратам людського потенціалу держави.

4. Постановка завдання.

Метою публікації є розвиток окремих теоретичних аспектів дослідження причин міграції а також ідентифікація основних факторів і мотивів зовнішньої міграції населення України на основі статистичного аналізу та результатів соціологічних обстежень.

5. Виклад основного матеріалу.

У загальнотеоретичному значенні поняття «фактор» (лат. factor – той, що робить, від facio – роблю) визначають як рушійну силу певного процесу чи явища. Причому, фактор може прискорювати або гальмувати процес, визначати його характер чи одну з властивостей. Коли йдеться про міграційну проблематику, то тут здебільшого під факторами розуміють об'єктивні та суб'єктивні обставини, що впливають на прийняття рішення особи щодо міграції. У цьому контексті варто розмежовувати поняття «умова», «фактор», «причина». В цілому, все оточуюче навколишнє середовище, як природне, так соціальне, складає умови життя населення. Серед загального різноманіття умов існують ті, котрі впливають на той чи інший

процес, їх і називають факторами. Фактор – це об'єктивна реальність, яка існує не сама по собі, а у взаємозв'язку з тим явищем, на яке він впливає, і з тими умовами, в число котрих сам входить. Щодо причини, то вона виступає як особлива форма взаємозв'язку між об'єктивними факторами і суб'єктивними характеристиками, соціально-психологічними властивостями особистості [11, с.73]. Виступаючи проміжною ланкою між фактором і дією, причина – це те, що викликає конкретну дію. У широкому розумінні, мотив – це внутрішня спонукальна причина дій і вчинків людини. Тому у контексті цього дослідження поняття «причини» і «мотиву» міграції вживатимемо синонімічно. Якщо фактори можна досліджувати об'єктивно, фіксуючи певні показники (напр., економічні, статистичні), то мотиви (причини) міграції здебільшого з'ясовують за допомогою опитування учасників міграційних процесів чи експертів.

Загалом, розрізняють економічні, екологічні, політичні, релігійні, освітні, культурно-оздоровчі та інші групи міграційних чинників. Серед усього різноманіття таких чинників, у науковій літературі виділяють декілька основних, що є характерними для нашої країни [3, с.85], [6]: недостатній розвиток національного ринку праці з високим рівнем безробіття, його довготривалістю та незадовільними умовами працевлаштування; недосконала система оплати праці (низький рівень, недостатня винагорода за працю висококваліфікованих працівників); несвоєчасність виплат зарплати; обмежені можливості самореалізації інтелектуальної еліти.

Ми проаналізували значення 15 основних факторних ознак в розрізі областей країни за 2004-2016 рр., що можуть, на наш погляд, впливати на міграційну активність населення України та сприяти як посиленню, так і послабленню його міграційної активності. За допомогою методу покрокового включення факторних змінних в модель регресії вдалося побудувати декілька регресійних рівнянь та відібрати такі чотири найбільш значущі чинники: кількість введеного в експлуатацію житла в м², що припадає на одну особу; частка населення з грошовими доходами, нижчими від прожиткового мінімуму; рівень потреби в працівниках у розрахунку на 1000 осіб економічно активного віку; кількість суб'єктів господарювання скоригованих на чисельність населення.

У першій моделі (табл. 1) значення коефіцієнта детермінації $R^2=0,62$ показує, що близько 64% змін у міграційному прирості населення певної території можна пояснити рівнем забезпечення житлом. Введення другого фактора, що характеризує рівень життя населення, призвело до зростання коефіцієнта детермінації до 0,73. Третій чинник покращив регресійну модель, однак незначною мірою. Загалом, з таблиці 1 видно, що четверта модель найкраще описує зміни, що можуть відбуватися у міграційних процесах.

Отже, побудоване рівняння регресії має такий вигляд:

$$Y = -2,35 + 3,87x_1 - 0,1x_2 + 0,74x_3 + 0,04x_4 \quad (1)$$

де $r=0,94$.

Y – коефіцієнт міграційного приросту;

x_1 – кількість введеного в експлуатацію житла, що припадає на одну особу, м²;

x_2 – частка населення з грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму, %;

x_3 – рівень потреби в працівниках у розрахунку на 1000 осіб у економічно активному віці, осіб;

x_4 – кількість суб'єктів господарювання скоригованих на чисельність населення.

Таблиця 1. Регресійний аналіз коефіцієнта міграційного приросту України, 2016 р.

Модель		B	Std	t (21)	p-level
1		-1,48	0,36	-4,08	0,00
	b ₁	6,47	1,03	6,30	0,00
	R	0,62			
2	const	2,03	1,24	1,64	0,02
	b ₁	-0,32	0,11	-2,93	0,01
	b ₂	4,93	1,04	4,74	0,00
	R ²	0,73			
3	const	0,49	1,24	0,39	0,05
	b ₁	-0,25	0,10	-2,52	0,02
	b ₂	4,24	0,96	4,43	0,00
	b ₃	0,80	0,30	2,70	0,01
	R ²	0,79			
4	const	-2,35	0,66	-3,59	0,00
	b ₁	3,88	0,65	5,96	0,00
	b ₂	-0,10	0,03	-3,84	0,00
	b ₃	0,74	0,24	3,12	0,01
	b ₄	0,04	0,01	3,16	0,00
	R ²	0,88			

Примітка: розраховано автором.

Коефіцієнт детермінації рівняння дорівнює $R^2=0,88$, тобто 88 % зміни значення коефіцієнта міграційного приросту за аналізований період обумовлено дією факторів, які увійшли до моделі. Коефіцієнт множинної кореляції r , який дорівнює 0,94, свідчить про тісний кореляційний зв'язок між результуючою змінною та факторами, включеними у модель.

Перевірка адекватності запропонованої моделі за допомогою F-тесту показала, що F-критерій Фішера ($F_{\text{розр.}}=49,8$) є набагато більший ніж його критичне (табличне) значення ($F_{\text{крит.}}=2,96$). Таким чином, з надійністю 95% можна стверджувати, що прийнята математична модель адекватна і на її основі можна робити економічні висновки.

Для визначення ступеня вагомості та напряму впливу кожного фактора на варіацію результуючої ознаки були обчислені коефіцієнти еластичності, які показали, що при збільшенні на відсоток кількості введеного в експлуатацію житла, що припадає на одну особу (x_1), і постійному значенні інших факторів, включених в модель, очікується зростання значення коефіцієнта міграційного приросту на 3,57%. Аналогічне зростання показників рівня потреби в працівниках у розрахунку на 1000 осіб у економічно активному віці та кількості суб'єктів господарювання скоригованих на чисельність населення призведе до зростання коефіцієнта міграційного приросту на 3,34% та 6,26% відповідно.

Водночас, регресійна модель показує, що погіршення життєвого рівня населення, що виражається через зростання частки осіб з грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму, призводить до міграційного скорочення. Так, одновідсоткове зростання цього фактора призведе до зменшення результуючої ознаки на 4,12%. Слід зауважити, що дія цього чинника підсилюється падінням курсу національної валюти.

Часткові коефіцієнти кореляції, так само як і коефіцієнти еластичності, підтверджують гіпотезу про те, що саме економічні фактори виступають основними драйверами змін у розвитку міграційної ситуації. Найвагомий позитивний вплив на зростання значення коефіцієнта міграційного приросту має покращення можливостей працевлаштування, які у моделі виражено показниками рівня ділової активності населення (кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності) та потреби у

працівниках.

Як було зазначено вище, дослідити основні мотиваційні чинники еміграції можна за допомогою соціологічних методів. Зокрема, для ілюстрації застосування соціологічної методології скористаємося результатами експертного опитування вітчизняних трудових мігрантів, проведеного у 2013 році автором у складі робочої групи працівників відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону (Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»). Експерти були включені у програму дослідження за просторово-часовою ознакою тривалої зайнятості на закордонних ринках праці (Італія, Португалія, США, Норвегія, Польща, Іспанія, Німеччина).

У дослідженні взяло участь 75 мігрантів різних вікових груп, з яких 1/3 чоловічої і 2/3 жіночої статі. Серед опитаних – 8 % з науковим ступенем. Майже чверть (24 %) - мали професійно - технічну освіту, решта - базову, або повну вищу освіту. На момент дослідження більшість опитаних мали спеціальний дозвіл на проживання та роботу у країні поточного перебування, 9 % - громадянство.

Отримані результати дослідження дають підстави стверджувати, що мотивація сучасної трудової міграції обумовлена впливом як традиційних, так і нових чинників. У першому випадку суть питання зводилася до з'ясування, що саме спонукало людей особисто, а також їх найближчих родичів, друзів і знайомих до виїзду за кордон. Експертам пропонувалося вибрати не більше трьох відповідей з 22 запропонованих альтернатив (табл. 2). У даній таблиці не відображено ті чинники, які набрали менше, ніж 2 % спостережень. Відповіді були переважно стандартні - безробіття, низький рівень заробітної плати, а також несвоєчасні і неповні її виплати. Ці чинники зайняли три провідні ранги значущості за частотою зафіксованого вибору. Особливо привернули увагу четверта і п'ята рангова позиції, відповідниками котрим стали такі мотиви, як «економічна криза, корупція в Україні» і «бажання забезпечити гідний рівень життя своїм дітям». Необхідність виплати боргів і кредитів теж займає четвертий ранг серед причин виїзду близьких друзів експертів. Зате серед їхніх особистих спонукальних причин важливе значення має прагнення отримати нові знання, що є позитивною тенденцією в розвитку мотиваційної сфери мігрантів в контексті формування інформаційного суспільства.

Таблиця 2. Головні мотиви виїзду за кордон українських громадян

Причини виїзду за кордон	Особисто експерта		Найближчих його друзів, знайомих, родичів	
	% спостережень	Ранг значущості	% спостережень	Ранг значущості
Низький рівень оплати праці	49,3	I	54,7	I
Відсутність роботи, безробіття	25,3	II	44,0	II
Житлові проблеми	22,7	III	26,7	III
Несвоєчасні і неповні виплати зарплати	20,0	IV	13,3	VI
Економічна криза, корупція в Україні	17,3	V	17,3	V
Бажання забезпечити своїм дітям гідний рівень життя	17,3	V	18,7	IV
Прагнення набути нові знання	13,3	VI	5,3	IX
Необхідність сплати боргів, кредитів	10,7	VII	18,7	IV
Возз'єднання сім'ї	10,7	VII	4,0	X
Сприятливі обставини для виїзду	10,7	VII	6,7	VIII
Позитивний досвід рідних, знайомих	6,7	VIII	5,3	IX
Бажання повністю змінити своє життя	5,3	IX	2,7	XI
Низька можливість проф. реалізації	4,0	X	8,0%	VII
Мрія зробити кар'єру за кордоном	4,0	X	5,3	IX

Примітка: складено автором за результатами експертного опитування.

Для з'ясування основних причин міграції скористаємося також результатами панельного несуцільного анкетного опитування (на основі стратифікованої вибірки), проведеного автором у складі робочої групи відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону (Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України») при сприянні Львівського міського центру зайнятості. Оскільки за кордон здебільшого їдуть особи, які не реалізували себе в межах власної країни, тому можна припустити, що найбільш активну групу потенційних мігрантів – «групу ризику» - становлять молоді працездатні громадяни, котрі не мають постійного місця праці. Місто Львів є прототипом тих міграційних процесів, які відбуваються сьогодні в Україні, особливо у прикордонних її регіонах. Крім того, воно виступає важливою транзитною зоною та донором - територією походження мігрантів. Анкетування проводилось серед безробітних осіб, які звертались по допомогу щодо працевлаштування до Львівського міського центру зайнятості, восени 2013, 2014, 2015 та 2016 років. Щороку розповсюджувалось по 500 анкет. Однак, враховуючи рівень їх повернення та відсіювання за коректністю заповнення, аналізу підлягало 360 анкет за 2013 рік, 400 – за 2014 рік, 350 – за 2015 та 345 – за 2016 рік.

Попри те, що значна частина опитаних не мали досвіду працевлаштування за кордоном, більшість з них все ж спробували визначити основні причини зовнішньої міграції своїх родичів, друзів чи просто знайомих. Так, основними такими причинами виявився низький рівень оплати праці та відсутність роботи. Ці фактори зайняли дві перші рангові позиції за частотою отриманого вибору за всі чотири досліджувані роки (див.табл.3). Далі найбільш поширеними чинниками міграції є: бажання забезпечити гідний рівень життя своїм дітям; економічна криза, корупція в Україні; житлові проблеми (необхідність придбання, ремонту житла); низька можливість професійної реалізації. Показовою є зміна рангу значущості такого чинника як «економічна криза, корупція в Україні»: якщо у 2013 і 2014 роках він займав шосте і п'яте місце за частотою отриманого вибору, то у 2015 – третє. Це вказує на загострення даної проблеми і необхідність її негайного вирішення.

Таблиця 3. Головні мотиви виїзду за кордон українських громадян								
Причини виїзду за кордон	2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	% спостережень	Ранг значущості	% спостережень	Ранг значущості	% спостережень	Ранг значущості	% спостережень	Ранг значущості
Низький рівень оплати праці	45,4	I	39,8	I	49,4	I	49	I
Відсутність роботи, безробіття	37,8	II	33,8	II	44	II	34,2	II
Бажання забезпечити своїм дітям гідний рівень життя	19,3	III	13,5	III	9,4	V	11	IV
Житлові проблеми	12	IV	7,5	VI	10,9	IV	9,3	V
Низька можливість проф. реалізації	11,2	V	9	IV	9,1	VI	13	III
Економічна криза, корупція в Україні	10,9	VI	8,5	V	12,3	III	7	VI

Примітка: складено автором за результатами соціологічного опитування безробітних (2013р.-2016 р.)

Виявлені нами головні мотиви зовнішньої міграції є характерними не лише для населення Львівської області, а й усієї України. Зокрема, це підтверджують результатами модульного вибіркового обстеження домогосподарств, проведеного

органами державної статистики України у 2017 році. Так, вони засвідчили, що основними причинами пошуку роботи за кордоном нашими громадянами залишається низький рівень оплати праці та відсутність підходящої роботи в Україні [4, с.20].

6. Висновки та пропозиції.

Отже, і факторний аналіз, і результати соціологічних досліджень відобразили ситуацію, що склалась у міграційній сфері за останні десятиліття, а саме: превалювання економічних чинників зовнішньої міграції населення України. Водночас, позитивним є поступове посилення ролі постматеріальних потреб, зокрема потреби у професійній самореалізації.

Таким чином, результати проведених досліджень дають підстави для висновку, що підвищення рівня доходів населення та покращення ситуації на ринку праці є двома ключовими факторами, здатними, запобігти вимиванню найбільш цінного людського потенціалу за межі країни. Перспективою подальших досліджень з цієї проблематики стане: розробка конкретних пропозицій щодо удосконалення системи оплати праці в Україні (що є основою грошових доходів населення) та пошук механізмів створення нових робочих місць.

Author details (in Russian)

ФАКТОРЫ И МОТИВЫ ВНЕШНЕЙ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Ольга Риндзак

Государственное учреждение «Институт региональных исследований имени М. И. Долишнього НАН Украины»

ул. Козельницкая, г. Львов, 79026, Украина

e-mail: olichkar@yahoo.com

к.э.н., старший научный сотрудник

Аннотация. В статье разграничены понятия фактора и мотива, а также предложено их определение. Проведен факторный анализ коэффициента миграционного прироста Украины за 2016 год. Построение регрессионной модели показало, что весомое положительное влияние на рост значения коэффициента миграционного прироста имеет улучшение возможностей трудоустройства. Мотивы внешней миграции населения Украины было идентифицировано с помощью экспертного исследования трудовых мигрантов и социологического мониторингового опроса незанятого населения Львовщины (2013-2016 гг.). Результаты показали, что главными мотивами выезда трудоспособных граждан за границу является низкий уровень оплаты труда и отсутствие подходящей работы. На основе этого сделан вывод, что реформирование системы оплаты труда в направлении повышения ее уровня, а также улучшение возможностей трудоустройства на национальном рынке труда может замедлить темпы массового выезда граждан Украины за ее пределы.

Ключевые слова: миграция, факторы, мотивы, заработная плата, безработные.

Author details (in English)

FACTORS AND MOTIVES OF EXTERNAL MIGRATION OF UKRAINE'S POPULATION

Olha Ryndzak

State Institution "Institute of Regional Studies named after M.I. Dolysny of the National Academy of Sciences of Ukraine"
 Kozelnitskaya str., Lviv, 79026, Ukraine
 e-mail: olichkar@yahoo.com
 Ph.D., Senior Researcher

Abstract. *The concept of factor and motive is distinguished and their definition is proposed in the article. The factor analysis of Ukraine's migration growth rate for 2016 is carried out. The construction of the regression model showed that the most significant positive effect on the growth of the value of the coefficient of migration is the improvement of employment opportunities. The motives of external migration of the population of Ukraine were identified with the help of the expert study of labor migrants and the sociological monitoring survey of the unemployed population of Lviv region (2013-2016 years). The results showed that the main reasons for the outflow of Ukrainians abroad are low wages and the lack of suitable work. On this basis, it was concluded that reformation of the wage system in the direction of raising its level, as well as improving the employment opportunities on the national labor market, could slow down the paces of working-age population leaving abroad.*

Key words: *migration, factors, motives, wages, unemployment.*

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18rotmnu.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Ryndzak, O. (2018). Faktory i motyvy zovnishnoi mihratsii naselennia Ukrainy [Factors and motives of external migration of Ukraine's population]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 18, no. 1, pp. 112-121. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18rotmnu.pdf>

Використана література:

1. Блинова О. Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі: Монографія / О. Є. Блинова. – Херсон: РІПО, 2011. – 486 с.
2. Бублій М. П. Фактори міграції робочої сили та особливості її статистичного обліку [Електронний ресурс] / М. П. Бублій // Державне будівництво. – 2008. – №1.. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/5/03.pdf>.
3. Гірман А. П. Міграція в контексті державного регулювання економіки в Україні [Електронний ресурс] / А. П. Гірман, Н. В. Волкова // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2016. – Вип. 1 (14). – С. 83-90. — Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16gavriu.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.14254/2223-3822.2016.14-1.10>
4. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України, 2017. – 36 с.
5. Малиновська О. Щодо нагальних проблем удосконалення міграційної політики держави [Електронний ресурс] / О. Малиновська. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/357/>.
6. Марчук А. В. Причини та основні мотиви міграції робочої сили в світі та Україні [Електронний ресурс] / А. В. Марчук. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110629/1_marchuk.php.

7. Населення України. Трудова еміграція в Україні / відп.ред. Е. М. Лібанова. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.
8. Позняк О. В. Проблеми формування міграційної політики України в сучасних умовах / О. В. Позняк // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – №1. – С.20-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2009.01.020>
9. Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації / наук. ред. У. Я. Садова. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. – 528 с.
10. Ровенчак О. А. Проблема вивчення міграції та її зв'язку з процесами глобалізації в соціології / О. А. Ровенчак // Український соціум. – 2005. – №4. – С. 35–45.
11. Рыбаковский Л. Л. Миграция населения. Три стадии миграционного процесса. (Очерки теории и методов исследования) / Л. Л. Рыбаковский. – М.: Наука, 2001. – 114 с.
12. Скільки українців живе та працює за кордоном – МЗС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media/ukrain/266250/>.
13. Слюсаревський М. М. Психологія міграції: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Слюсаревський, О. Є. Блинова ; Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України. – Кіровоград : Імекс ЛТД, 2013. – 244 с.

References

1. Blynova, O. (2011) *Trudova mihratsiya naseleण्याa Ukrayiny u sotsial'no-psykholohichnomu vymiri: Monohrafiya* [Labour migration of population of Ukraine in the socio-psychological dimension: Monograph]. Kherson: ПІПО. (In Ukrainian).
2. Bubliy, M. P. (2008) *Faktory mihratsiyi robochoyi syly ta osoblyvosti yiyi statystychnoho obliku* [Factors of migration of labor force and peculiarities of its statistical accounting]. *Derzhavne budivnytstvo* [State building] (electronic journal), №1. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/5/03.pdf> (accessed 12 February 2017).
3. Hirman, A. & Volkova, N. (2016) Migration in the context of economy state regulation in Ukraine. *Socio-Economic Problems and the State*, (electronic journal), Issue 14 (1), pp. 83-90. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16gavriu.pdf> (accessed 5 January 2018). DOI: <https://doi.org/10.14254/2223-3822.2016.14-1.10>
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017) *Zovnishnya trudova mihratsiya naseleण्याa (za rezul'tatamy modul'noho vybirkovoho obstezhennya)* [External labor migration of the population (according to the results of the modular sample survey)], Kyiv.
5. Malynovs'ka, O. *Shchodo nahal'nykh problem udoskonalennya mihratsiynoyi polityky derzhavy* [About urgent problems of improvement of the migration policy of the state]. Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/357/>. (accessed 7 March 2017)
6. Marchuk, A. V. *Prychyny ta osnovni motyvy mihratsiyi robochoyi syly v sviti ta Ukrayini* [Causes and main motives of labor migration in the world and Ukraine]. Available at: http://www.confcontact.com/20110629/1_marchuk.php. (accessed 10 March 2017)
7. Libanova, E. M. (Eds.) (2010) *Naseleण्याa Ukrayiny. Trudova emihratsiya v Ukrayini* [The population of Ukraine. Labor emigration in Ukraine]. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine. (in Ukrainian).
8. Poznyak, O. V. (2009) *Problemy formuvannya mihratsiynoyi polityky Ukrayiny v suchasnykh umovakh* [The problems of formation of the migration policy of Ukraine in modern conditions]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika* [Demography and social economy], N1, pp. 20-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2009.01.020>
9. Sadova, U. Ya. (Eds.) (2011) *Rehional'na mihratsiyna polityka ta mekhanizmy yiyi realizatsiyi* [Regional migration policy and mechanisms for its implementation]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine (in Ukrainian).

10. Rovenchak, O. A. (2005) Problema vyvchennia mihratsii ta yii zviazku z protsesamy hlobalizatsii v sotsiolohii [The problem of migration studies and its connection with the processes of globalization in sociology]. *Ukrayins'kyy sotsium*, №4, pp. 35-45.
11. Rybakovskiy, L. L. (2001) *Migratsiya naseleniya. Tri stadii migratsionnogo protsessa. (Ocherki teorii i metodov issledovaniya)* [Migration of the population. Three stages of the migration process. (Essays on the theory and methods of research)] Moskva: Nauka. (in Russian)
12. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrayiny (2016) *Skil'ky ukrayintsiv zhyve ta pratsyuye za kordonom* [How many Ukrainians live and work abroad – MFA of Ukraine]. Available at: <https://ukr.media/ukrain/266250/> (accessed 13 May 2017).
13. Slyusarevs'kyy, M. M. & Blynova, O. Ye. (2013) *Psykholojiya mihratsiyi: navchal'nyy posibnyk dlya stud. vyshch. navch. zakl.* [Psychology of emigration: a manual for students in higher education]. Kirovohrad: Imeks LTD. (in Ukrainian).

© 2018 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

